

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

RUDKJØBING SØMANDSFORENINGS HJÆLPEKASSE

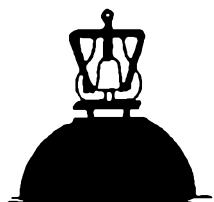
JUBILÆUMSSKRIFT

1853

2003

**RUDKJØBING
SØMANDSFORENINGS
HJÆLPEKASSE
1853 - 2003**

Dette jubilæumsskrift er udgivet af
Rudkjøbing Sømandsforenings Hjælpekasse
i anledning af foreningens 150 års jubilæum.

Tekst af Jacob Bang Jensen. Medlem af foreningen siden 1950.
Sat med Times og trykt af Langelands Centraltrykkeri, Rudkøbing.

Uden økonomisk støtte havde udgivelsen ikke været mulig.
Sømandsforeningens bestyrelse og forfatteren retter derfor en hjertelig tak til:
S.F.D.S.' Fond samt
Lolland Falsters og Langelands Købstæders Brandsocietets Fond.

RUDKJØBING SØMANDSFORENINGS HJÆLPEKASSE

Rudkjøbing Sømandsforenings Hjælpekasse er stiftet i 1853 af en kreds af Rudkjøbing-skipperne med Carl Riffbjerg i spidsen. Den har sikkert været stærkt påkrævet på den tid, hvor sociale foranstaltninger ikke fandtes således, at søfolks enker eller søfolk selv, som grundet alder, sygdom eller svagelighed måtte opgive deres erhverv, var henvist til fattiggården, når de sidste eksistensmuligheder gennem armod og fattigdom var opbrugt.

Det blev straks fra begyndelsen en ren og skær hjælpesammenslutning der efterhånden talte 21 medlemmer - alle var skipperne, bortset fra lods Th. Andresen¹. Det var altså ingen stor forening til at begynde med, og tidligt har man indset, at hvis forpligtelserne, som foreningen pålagde sig selv skulle overholdes, måtte man have flere med sig². Derfor indkaldtes til en generalforsamling lørdag den 12. januar 1856. Indkaldelsen var annonceret i Langelands Avis dagen før:

Opfordring til Rudkjøbing Sømandsstand

Som allerede for en Deel af bemeldte Stand bekjendt, paabegyndtes for omtrent 2 Aar siden af nogle faa Sømænd, hvoriblandt Undertegnede, en Forenings Oprettelse, hvis Formaal skulle være, paa en lempelig Maade ved smaa Indskud, enten for hver Reise, maanedlig eller aarlig, at danne et Fond, for ved Forliis, Dødsfald eller andet Ulykkestilfælde, derfra at kunne hente en liden Hjælp. Denne Forening er siden vokset til 21 Medlemmer, med en Capital af c. 260 Rdlr., som maanedlig er indsat i dette Steds Sparekasse; men da vi formene, at en Forening som denne burde være af saa stor Omfang som mulig, for bedre at svare til Hensigten, og vi derhos haabe, at de Allerfleste af vor Stand ville indrømme os det Nyttige i dens Bestaaen og Fremgang, saa tillade vi os herved at indbyde ikke blot Dem, som allerede ere i Foreningen, men og enhver anden Sømand her af Byen og Omegnen, som maatte have Interesse for Sagen, at give Møde ved en Generalforsamling, som ønskes afholdt paa Raadhusets mindre Sal imorgen (Løverdag) Aften kl. 6.

Forsaavidt Dhrr. Skibsredere, som staaet Sømandsstanden saa nær, skulle i den grad interessere dem for dette Foretagende, at kunne være villige til at tegne Dem som Medlemmer og erlægge det aarlige lille Bidrag, da skulle det meget glæde os at see Dem ved vor Forsamling.

Udkast til Love gældende til Capitalen har naaet en vis Størrelse, vil være fremlagt.

Rudkjøbing den 11te Januar 1856.

*S. Horne.   C. Riffbjerg.   J. Buch
Skibsførere*

Det blev en mærkepæl i foreningens historie. Foreningens love blev vedtaget ud fra det oprindelige formål, men formålet blev endnu mere pointeret. Først og fremmest blev en del købmænd - tildels tidligere skippere - og andre passive medlemmer meldt ind i foreningen, nærmest for at støtte den og hjælpe det gode formål. Ved generalforsamlingen fik man også indvalgt et par bestyrelsesmedlemmer der ikke tilhørte sømandsstanden.

Foreningens primusmotor skipper Carl Rifbjerg, der ved initiativ og energi havde vist sig berettiget til denne betegnelse, blev valgt med 34 stemmer og naturligvis bibeholdt som formand. Øvrige bestyrelse: Skibsbygmester Boas, (32 stemmer), tømmerhandler Rasmus Larsen (32 stemmer), skipper Søren Horne (29 stemmer), og skipper Julius Buch (20 stemmer). Til regnskabsfører valgte bestyrelsen toldfuldmægtig E. Bayer til et foreløbig årligt honorar af 15 Rigsdaler.

Af de 21 oprindelige medlemmer var de to døde, men på generalforsamlingen blev tegnet en del nye medlemmer så året 1856 sluttede med 78 medlemmer. Regnskabet fra stiftelsen i 1853 og afsluttet i 1856 udviste en beholdning på 617 Rigsdaler og 3 Mark³. Største indskud var ydet af skipper Carl Rifbjerg med 38 Rigsdaler og 4 Mark.

Rudkøbing og havnens midtermøle 1862.

*Iført sin tykke kavaj sidder havnevægteren under lygten med sin lange pibe og sin hund.
Efter skitse af Christian Hetsch i Illustreret Tidende.*

Foreningen havde i 1855 udbetalt to understøttelser, en til styrmand Jens Rasmussens arvinger på 4 Rd. 4 Mk, og til skipper Hans Fr. Hansens enke 8 Rd.

Af andre udgifter finder vi de første fire år:

1853. 1 sparekassebog, 1 Mk.

1854. 1 regnskabsbog, 2 Mk.

1856. Leje af Rådstuen med belysning, 1 Rd. 2 Mk.

Gislason for 2 protokoller og 137 kontrabøger, 6 Rd., 3 Mk. og 4 Sk. (Skilling).

Rosenstand for trykning 5 Rd. 3 Mk. 12 Sk.

Regnskabsførerens honorar 15 Rd.

Året efter, i 1857, afholdtes generalforsamlingen den 17. januar i den mindre Rådhus-sal. Her vedtoges nogle tillægsbestemmelser til de love der var vedtaget året før. I §2 bestemtes at en enke efter et medlem, som hensad i trængende omstændigheder med ukonfirmerede børn, fik 5 Rd. til hvert barn, indtil disse havde opnået en alder af 14 år; dog måtte understøttelsen for en enke ikke overstige 15 Rd. Efter behandling af de øvrige paragraffer og punkter slutter protokollen: Da der ikke var mere at foretage hævedes mødet og samtlige tilstedeværende medlemmer begav sig til gæstgiver F. Pedersen for at drikke et glas på foreningens held og fremtid.

I 1858 overtog skipper C.P. Ploug formandsposten efter Carl Rifbjerg medens Hoff valgte som viceformand. Samme år blev regnskabsførerens honorar forhøjet fra 15 til 20 Rd.; formuen var nu steget til 1468 Rd. Det var ikke store summer der udbetaltes i understøttelse. Konsolidering og stabilisering har fra begyndelsen været af overvejende betydning, hvilket også fremgår af den voksende kapital og tillige af forhandlingsprotokollerne, når de forskellige andragender har været behandlet. Foreningen har da også lige fra begyndelsen forstået, eller haft held til, at finde den rette regnskabsfører. Fra 1856 blev toldfuldmægtig Bayer regnskabsfører og vedblev hermed til 1873, da han fratrådte efter at have overtaget kassererstillingen i Langelands Sparekasse. Efter ham overtog mægler Rasmus Buch hvervet. Bayer blev dog siddende i foreningens bestyrelse til sin død i 1898.

Skipper Carl Rifbjerg

1853 - 1858 og 1863 - 1867

På generalforsamlingen i 1862, der ligesom i 1861 blev afholdt på hotel Skandinavien - mod de første år på Rådhuset, blev et tillæg til lovens §2, der begrænsede en enkes understøttelse til 15 Rd., ændret til 1/5 del årligt af mandens indskud, samt 5 Rd. for hvert barn indtil 14 års alderen. Desuden blev bestyrelsen bemyndiget til at udlåne indtil 100 Rd. af foreningens midler til unge medlemmer for at tage Navigationseksamen. Medlemstallet var dette år det hidtil højeste 96.

1863: Skipper Carl Riffbjerg valgtes atter som formand efter C.P. Ploug var afgået ved døden. Som nyt bestyrelsesmedlem valgtes skipper Peder Løve. Kassebeholdningen var nu oppe på 4065 Rd. 2. Mk. 9 Sk.

Foreningen anskaffede i 1864 et jempengeskab (50 Rd.) til opbevaring af foreningens værdipapirer, dokumenter og bøger. Understøttelse havde det forløbne år andraget 52 Rd. Medlemstal var 100 hvoraf de fleste var sømænd, hertil kom medlemmer udenfor denne stand, navnlig købmænd.

Lovene revideres

Såvel på den ordinære generalforsamling den 12. januar 1866, som på en ekstraordinær den 26. januar, vedtoges en revision af foreningens love. Af disse fremgik det af §1: At enhver sømand af uplettet rygte kan være medlem af foreningen, ligesom og enhver, denne stand nærmest vedkommende; men disse må optages ved ballotation⁴ af bestyrelsen. §2: Det årlige kontingent udgør for skippere i udenrigsfart 5 Rd., for skippere i indenrigsfart samt styrmænd og bådførere 4 Rd., for matroser og andre søfolk 2 Rd., og for medlemmer udenfor sømandsstanden 5 Rd. Af §10 fremgik det at enker efter medlemmer kunne efter begæring, få en årlig understøttelse af 1/4 delen af mandens indskud, og 5 Rd. til ethvert ukonfirmeret barn. Hvis enken giftede sig igen bortfaldt understøttelsen. §20 gav bestyrelsen bemyndigelse til, efter indkommet begæring, at give ældre, svagelige og trængende medlemmer en årlig understøttelse af indtil 1/4 del af hvad de have indskudt. Og ved et trængende medlems død at give en begravelseshjælp på 1/4 del af den afdødes indskud, dog ikke over 20 Rd. §14 gav mulighed for at medlemmer, der ved forlis havde mistet sit tøj, kunne få deres indskud udbetalt med tillæg af 25% uden at tabe retten til understøttelse efter tidligere indskud. Hvis et medlem var uheldig at forlise flere gange, så kunne de få indskud udbetalt uden procent tillæg. Lovene blev den 12. januar 1867 underskrevet af bestyrelsen: C. Riffbjerg, H.P. Hoff, R. Larsen, S. Home, T. Andresen, P. Løve og R. Buch. Lovene blev trykt og indsat i medlemsbogen.

Bestyrelsen ændres

På samme generalforsamling valgtes mægler Rasmus Buch med 25 stemmer til nyt

bestyrelsesmedlem i stedet for skibsbygmester Boas, som ikke ønskede genvalg. Formanden skipper Carl Rifbjerg afgik ved døden den 7. maj 1867 kun 49 år gammel. På den næstfølgende generalforsamling i 1868 valgtes lods Th. Andresen som ny formand.

Da den hidtidige næstformand H.P. Hoff havde forladt byen valgtes i 1869 mægler Rasmus Buch som ny næstformand. Hoff siger måske først en del søfolk og lystsejlere noget, hvis jeg nævner "Hoffs løb". Det var Hans Peter Hoff der fik entreprenørarbejdet i 1845 med at grave et nyt sejløb nord for havnen i Rudkøbing for 1450 Rd. Opgaven udførte han på bedste måde, men guld spandt han ikke ved det. Ikke alene blev arbejdet mere omfattende, men arbejdslønnen steg under arbejdets udførelse, så han direkte fik et tab. Havnekommissionen indstillede ham derfor til et gratiale på 150 Rd. En yderlig uddybning og udretning blev foretaget i Hoffs tid i 1865. Desuden var H.P. Hoff en af initiativtagerne til det første dampskib "Rolf" der blev indsat på ruten Svendborg-Rudkøbing i 1866⁵.

Siden lovændringen 1867 havde regnskabsførerens honorar været 1% af foreningens nettooverskud, men på et bestyrelsesmøde 5. januar 1870 vedtoges at ændre dette til et fast beløb på 70 Rd., hvilket der blev orienteret om på generalforsamlingen. På denne blev skibsfører Hans Olsen valgt som nyt bestyrelsesmedlem i stedet for P. Løve.

På generalforsamlingen i 1871, som blev holdt på hotel Langeland, ønskede tømmerhandler Rasmus Larsen at fratræde, nyvalgt blev kaptajn J.P. Pedersen med 33 stemmer.

Omregning fra Rigsdaler til kroner³

Nettoformuen i 1873 var 8068 Rd. 5 Mk. 4 Sk.

Som nyt bestyrelsesmedlem og viceformand valgtes bogholder og kollektør E. Bayer i stedet for mægler R. Buch, som var antaget som foreningens kasserer.

Inden omregningen fra Rd. Mk. Sk. til kroner og øre pr. 1. januar 1875 sluttede 1874 regnskabet med et nettooverskud på 9443 Rd. 49 Mk. Alle medlemmers indskud og lån blev talt sammen og omregnet, hvilket gav nogle mindre revisions bemærkninger grundet små regnefejl, som ses reguleret det følgende år. Ved regnskabsaflæggelsen i januar 1876 havde foreningen et nettooverskud på 20.137,51 kroner.

Lodz Theophorus Andresen
1868 - 1899

Forslag om tøjassurance

Efter forslag fra et medlem i 1876 om assurance af søfolkenes tøj vedtoges det, at bestyrelsen skulle undersøge sagen nærmere, og ved næste års generalforsamling i 1877 forelagde bestyrelsen love for sådanne assuranceforeninger i Faaborg og København. Efter medlemmers meninger for og imod "*skredes til afstemning ved ballotation*"⁴ ved hvilken der var 26 stemmer for og 26 imod. Sagen blev derefter udsat.

Nødhavn i Kattegat

En skrivelse i 1877 fra Kjøbenhavns Skipperforening til Indenrigsministeriet, angående nedsættelse af en sagkyndig kommission for at få oprettet en god, solid nødhavn i det nordlige Kattegat, som kunne være tilgængelig det meste af året, blev fremlagt og underskrevet af samtlige skibsredere og skibsførere.

Ved generalforsamlingen i 1879 forelå regeringens betænkning med hensyn til mulige anlægssteder: Skagen, Hirsholmene eller Frederikshavn. Forslaget gav anledning til en livlig debat, hvor Sømandsforeningen gik ind for Hirsholmene. Debatten sluttede med at foreningen udpegede to delegerede til et møde i København. De udpegede, som begge var medlemmer af foreningen, blev grosserer Alfred Christensen og grosserer Andreas Christensen. Efter generalforsamlingen samledes man om punchen og her udbragtes der en række af skåler, deriblandt for Kongen og for Danmark, refererer Langelands Avis i sin mandagsudgave.

Lovene stadfæstes

Siden lovændringen i 1867 var der kun ændret i enkelte paragraffer, men i 1888 blev vedtaget dengang mere tidssvarende love som, bortset fra mindre justeringer, kom til at gælde frem til 1966.

På et bestyrelsesmøde 20. november 1895 fremkom formanden lods Andresen med et forslag om stadfæstelse af foreningens love, "*da der isaafald vistnok kunne tilfalde Foreningen en del Bøder for Overtrædelse begaaede ombord paa Skibe hjemmeværende i Rudkøbing Tolddistrikt, for hvilket Andragende ere indsendte saavel til Hans Majestæt Kongen som til Indenrigsministeriet*".

Den 7. januar 1896 stadfæstedes Rudkøbing Sømandsforening Hjælpekasse's love af 1888 i Indenrigsministeriet "*Efter Hans Kongelige Majestæts allernaadigste Befaling*" og med Kong Chr. IX's segl i det udstedte fondats.

Den af formanden lods Andresen foreslåede stadfæstelse blev en økonomisk fordel for foreningen i en årrække. For at forstå denne må vi se i Søloven af 1892 §102: "*Gør nogen af Skibsmandskabet sig skyldig i nedenstaaende anførte Tjenesteforseelser eller Brud paa Skik og Orden, kan han af Skipperen anses med Straf, bestående i Tab af Hyre:*

1. for indtil 1/2 Maaned: den, som forlader sin Post ved Roret eller paa Udkik, eller paa saadan Post findes sovende eller beruset, eller som viser Uagtsom med Ild eller Lys, saa og den, som opfører sig usømmelig mod sine foresatte, eller som viser Ulydighed i Tjenesten;
2. for indtil 1/4 Maaned: den, som forsømmer sin Vagt eller ham paalagt Tjeneste eller i samme findes sovende eller beruset, eller som hemmelig skaffer Brændevin eller anden berusende Drik om Bord, eller som uden Tilladelse fører sit Tøj fra Borde.
3. for indtil 1/4 maaned: den, som uden Tilladelse gaar i Land, hvis han vender tilbage samme Dag, men for indtil 1/2 Maaned, hvis han kommer senere^o.

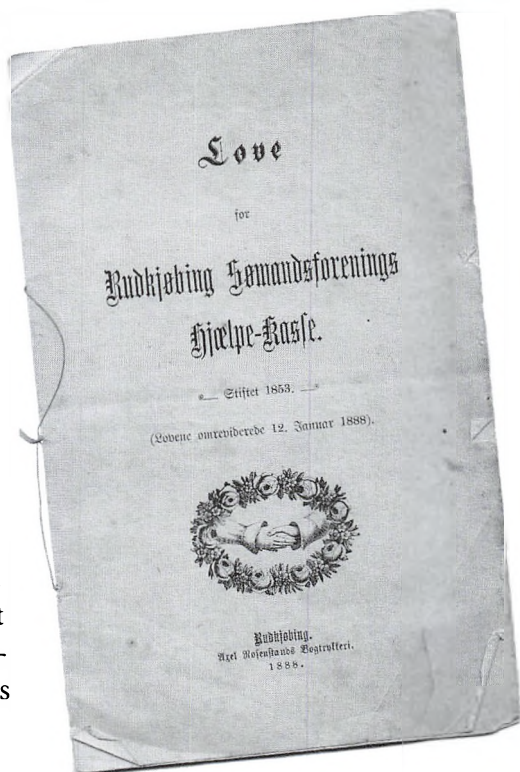
Af de følgende stykker fremgår takseringen af andre forseelser, ligeledes fremgår det at hvis den skyldige var styrmand eller maskinmester, så var bøden den dobbelte. For at beslutningen om afkortning af hyren havde virkning skulle skipperen optage forhør i nærværelse af de to bedste mænd ombord, ligesom forseelsen samt forhør skulle indføres i skibsdagbogen (§103).

Det mest interessante var den tilhørende bekendtgørelse af 12. december 1892 og for Rudkjøbings vedkommende tilføjet i bekendtgørelse af 12. marts 1896:

De i §102 ommeldte Bøder for Tjenesteforseelser af Skibsmandskabet, efter Fradrag af, hvad der efter Lovens §105 anvendtes til Dækning af Rederiets Krav paa Erstatning hos den skyldige, for Forseelser begaaet af Mandskabet paa Skibe, som ere hjemhørende i Rudkjøbing Told-distrikt tilfalde Rudkjøbing Sømandsforenings Hjælpekasse^o.

Denne bekendtgørelse blev videreført i Sømandsloven af 1. maj 1923 §62 med tilhørende bekendtgørelse af 21. december 1923.

Det var ikke de helt store beløb der indgik i Sømandsforeningens kasse. Af regnskabet ses i 1897 en mulkt indbetalt fra Ministeriet på 5 kr. I årene fra 1909 til 1922 er bogført bøder for 842 kr. indbetalt af Byfogedkontoret, Politikammeret, Toldkammeret, Sunds Gudmes Herred samt af skibsførere.

I nogle af tilfældene kan vi se fra hvilket skibs besætning bøder stammer. 1909: Skipper E. Groth bøder 30 kr., I 1913 bøde for tjenesteforseeelse skonnert London 32 kr.⁷, 1914 skonnert Alf 10 kr.⁸, 1916 skonnert Messina 100 kr.⁹, og samme år skonnert Delos 42 kr.¹⁰.

Vedlagt i et brev fra Udenrigsministeriet, 2. departement dateret 29. april 1921 modtog Rudkjøbing Sømandsforenings Hjælpekasse en check på £ 5-9-6 udgørende netto-provenuet af 2 bøder som føreren af 3mst skonnert "Diana" af Rudkjøbing i henhold til søloven §102 havde idømt 2 mand af besætningen. Bøder er indført i regnskabet for 1921 som 177,60 kr. Det fremgår ikke af bevarede kilde om de to mand havde været på værtshus med efterfølgende pigebesøg eller hvad forseelsen var.

Året efter i 1922 havde "Diana" igen været idømt en bøde, hvilket fremgår af et brev fra udenrigsministeriet af 17. januar 1923, hvori man anmodede sømandsforeningen om at tilbagebetale den for styrmand J.H. Rosenbech fra 3mst skonnert "Diana" i henhold til søloven §102 idømte bøde på 225 kr. Idømmelsen af bøden af Sørensen i Rudkjøbing var kendt uberettiget, og rederiet som følge deraf havde tilbagebetalt styrmanden bøden. Sømandsforeningen blev derfor bedt om at tilstille rederen for skonnert "Diana" Hans Nielsen det omhandlede beløb.

Ifølge forhandlingsprotokollen var bøden indgået i regnskabet efteråret 1922.

*Motiv fra Rudkjøbing havn i begyndelsen af 1890-erne.
På molen Sydfynskes træ-ventesal, der i 1901 blev erstattet af den
rødstens bindingsværksbygning, som først blev fjernet i 1953.*

Senere lovændringer

På den ordinære generalforsamling samt en ekstraordinær generalforsamling den 1. februar 1896 vedtoges, med 28 stemmer for medens 24 var imod, at slette §11 i foreningens love, da der var oprettet en assurance for søfolks effekter. Denne paragraf som omhandlede muligheden for at få et indskud tilbagebetalt ved forlis, blev på en ekstraordinær generalforsamling i 1899 atter indføjet i lovene.

§11 i foreningens love blev igen ændret i 1926 således at medlemmer der havde lidt betydelig skade på deres tøj kun kunne få deres indskud - dog højst 300 kr. - udbetalt, såfremt der ikke på anden måde ydes erstatning.

Udskiftning i bestyrelse

I 1898 fratrådte bestyrelsesmedlem gennem 28 år H. Olsen. Ved den lejlighed skænkede han en sparekassebog med den påtegning, at beløbet på 500 kr. skulle tilfalde foreningen efter hans død.

Ved den ordinære generalforsamling i 1899 var skibsfører William Nielsen indvalgt i bestyrelsen. Formand siden 1868 lods Th. Andresen var afgået ved døden den 24. marts 1899; som ny formand valgtes havnefoged og tidligere brigkaptajn Erik Emilius Nielsen.

50 års jubilæet i 1903

De seneste år op til 50-året for foreningens stiftelse havde der været økonomiske problemer.

Understøttelse til 50 enker og tre gamle søfolk udgjorde i 1900 et samlet beløb på 2.464 kr. Udbetalingen til det efterhånden ret store antal enker kunne derfor ikke udredes uden forringelse af foreningens kapital. Derfor blev det vedtaget, at hvis foreningens formue gik ned under 24.000 kr., da at nedsætte udbetalingen til enker til 20% af mandens indskud indtil formuen igen var på 27.000 kr. som den var i 1899.

50 års jubilæet fejredes den 12. januar 1903, hvor foreningen efter den store nedgang i 1890 atter stod for en opgangsperiode. I et tilbageblik blev nævnt de mænd der havde ydet betydelig støtte. Kaptajn Chr. Bay, der skæn-

Havnefoged Erik Emilius Nielsen
1899 - 1916

kede foreningen 1000 kr., og grosserer Alfred Christensen som siden 1898 havde givet 100 kr. årligt. Dertil kom, at en kreds af byens damer afholdt en basar i 1902, til fordel for Sømandsforeningen, hvilket gav 3340 kr. der sammen med en sparekasse-bog på 1000 kr. fra Feodor Nielsens børn skulle gå ind i en fond, hvor renterne kunne bruges til at dække indtrædende større underskud. Foreningen havde desuden fra 1893 til 1900 årligt modtaget 150 kr. fra Varelotteriet.

I jubilæumsåret var der 160 medlemmer med en samlet kontingentindtægt på 866 kr. 48 enker og to gamle søfolk udbetaltes tilsammen 1919 kr. Formuen, der dels var anbragt i fast ejendom og dels i lån til navigatøruddannelse, var på 23.186 kr.

Hvad vi hidtil ikke har vidst

Hverken de bevarede arkivalier eller øens eneste avis fortæller noget om stiftelsen i 1853. Men i protokollen fra 50 års jubilæumsgeneralforsamlingen i 1903 står en sætning som gjorde mig mere end nysgerrig: *"Efter at det fremlagte Regnskab havde cirkuleret meddelte Formanden en deel statistiske Oplysninger om Foreningens Virksomhed de forløbne 50 aar"* Her var de to lokale aviser" til stor hjælp idet de refererer direkte fra formanden E.E. Nielsens manuskript om foreningens stiftelsesår:

Den 12. januar 1853 trådte fem sømænd sammen og dannede en forening til understøttelse for enker og faderløse børn. De fem mænd var skibskaptajnerne J.P. Petersen, Rasmus Buch, Carl Riffbjerg og lods Th. Andresen, alle af byen, samt kaptajn Lars R. Andersen, Ristinge. De indskød tilsammen 31 Rigsdaler, hvilket beløb er foreningens grundfond. Den således stiftede forening fik oprindelig navnet "Sømandsforeningen".

Ny formand og kasserer

Formanden skibsfører og havnefoged Erik Emilius Nielsen døde 7. juli 1916. På bestyrelsesmødet umiddelbart efter generalforsamlingen 12. januar 1917 valgtes skibsfører og hotelejer William Nielsen til ny formand, og kaptajn H. Oluf Pedersen til næstformand.

Som ny kasserer, efter afdøde mægler Buch, udpegede bestyrelsen på et møde i maj 1920 sejl-mager Alfred Poulsen. Buch havde været forenin-

Hotelejer William Nielsen

1917 - 1936

gens kasserer i 32 år. I 1924 måtte der grundet Poulsens sygdom atter vælges ny kasserer og det blev ølhandler Johan Petersen, "Flaget" i Ramsherred. Samme år overtager kaptajn Emil Goth næstformandsposten efter afdøde Hans Larsen Petersen. I protokollen er intet noteret om hvornår H.L. Petersen var valgt som næstformand efter H. Oluf Petersen.

Udbetaling af understøttelse efter indsendelse af leveattester

Hidtil havde foreningen udbetalt understøttelsen to gange årligt, men fra 1924 ændredes dette fremover til en gang årlig til december termin. Dette år udbetaltes der 1.628, 40 kr. til 38 enker, 3 gamle søfolk og 2 børn. Til sammenligning var kontingentindtægten 543 kr. og renteindtægterne 1.842 kr.

Af korrespondance, der er bevaret tilbage fra 1880, ses at flere enker var flyttet væk fra byen, antagelig til deres børn andet steds i landet. For at foreningen kunne kontrollere, at vedkommende stadig var i live, og var berettiget til understøttelse indførtes årlige leveattester, ofte underskrevet af den stedlige sognepræst, sognefoged, senere af folkeregister eller i visse tilfælde et familiemedlem. Af de mange attester der findes i foreningens arkiv er det muligt, at følge hvor enken er flyttet hen. Foruden mange steder i Danmark findes der leveattester sendt fra Loleta i Californien USA¹². Først når Sømandsforeningen modtog en leveattest, blev understøttelsen, eller det årlige legat, udbetalt til vedkommende. I 1962 vedtog generalforsamlingen at ophæve leveattesterne ved uddelingen af julelegater.

75 års jubilæet i 1928

Jubilæet i 1928 forløb i stilhed ifølge protokollen. Heldigvis for historien har såvel Langelands Folkeblads redaktør Borgstrup samt Langelands Avis deltaget i jubilæet, hvor der skrives i aviserne om "*den gamle hæderkronede Sømandsforening hvor den sædvanlige lille trofaste Kreds var mødt*". Fællesspisningen var i "Palmehaven" på hotel Skandinavien. Her mindedes den 85-årige formand William Nielsen sin tid som brigkaptajn, "*men Teknikken har gjort det af med den gamle Sejlskibsflaade, den nye Tids Sømand er af en anden Type en den gamle Skipper der tog sin haarde Tørn naar den bødes. Han vil snart som de stolte Brigger være et Minde.*" Blandt de mange talere kan nævnes formanden William Nielsen, redaktør Carl Madsen (Langelands Socialdemokrat), redaktør Borgstrup, kaptajn Bennetzen samt havnefoged Jørgensen, hvor sidstnævnte mindedes de gamle solide håndværkere, skibsbyggere, rebslagere, sejlmagere og smede, der havde æren af, at Rudkøbings fartøjer altid bestod deres prøve.

De følgende år

Efter kassereren Johan Petersens død i 1934 overtog vaskeriejer Jørgen Thomsen regnskabsføringen, hvilket meddeles forsikringsselskabet Absalon, og drager Einar Christensen flytter pengeskabet formedelst 1,50 kr. En forsikring tegnes ligeledes for fanebæreren i 1935. Der var ikke de store udgifter til bestyrelsesmøder, i mange år var der ikke brugt af foreningens kasse til møder. Men fra et bestyrelsesmøde forud for generalforsamlingen i 1933 findes en regning fra Hotel Rudkøbing på 5 The med Rom inkl. 10% betjening 7,42 kr., og året efter lød regningen på 7 The med Rom til 10,39 kr.

Den 93 årige William Nielsen ledede for sidste gang generalforsamlingen i 1936. På denne forelagde han bestyrelsens forslag om at ophæve Tøjassurancen og overføre formuen på lige ved 13.000 kr. til Sømandsforeningen, hvilket blev enstemmigt vedtaget. Efter kaptajn Goths død havde bestyrelsen valgt fhv. kaptajn Rs. H. Andersen som "viceformand".

Knap to uger efter generalforsamlingen døde William Nielsen den 25. januar 1936. Han var født den 30. november 1842 som søn af kaptajn N. P. Nielsen i Rudkøbing. Allerede i 20 års alderen blev han fører af Jagten "Diania" og derefter skonnertbriggen "Elisabeth", der sejlede dels på Vestindien og dels på Ostindien. På en af de lange rejser, hvor han havde sin hustru og deres to drenge med,

blev hans hustru ramt af den gule feber, døde på skibet og blev nedsænket i havet. I 1877 lagde han op som sømand og overtog hotel Skandinavien efter sine svigerforældre¹³. Som ny formand valgtes skipper Jens Hansen.

Et forslag om at udbetale 50 henholdsvis 100 kr. for bestået styrmands- og skibsføreksamen blev af generalforsamlingen i 1937 ændret til at de i §18 nævnte lånegrænser forhøjedes til 1000 kr., og i 1947 blev det også muligt at låne til maskinisteksamen. Mulig understøttelse til ukonfirmerede børn forlængedes i 1939 fra 14 til 18 år. I 1938 modtog Sømandsforeningen en arv på 255 kr. efter den nedlagte forening Neptun¹⁴.

Krigsårene gik sin vante gang i foreningen, bortset fra i 1940, hvor der ikke var spisning dels grun-

Skipper Jens Hansen

1936 - 1947

det manglende tilslutning og dels de ekstraordinære forhold. Derefter blev der hver år afholdt generalforsamling med efterfølgende bal, og det helt til kl. 1 i 1942, i krigens sidste år 1945 dog kun til "lukketid". Medlemstallet var faldende i 1930'erne og nede på 61 i 1938, men steg atter og året 1943 sluttede med 89 medlemmer.

Som ny viceformand efter afdøde R.H. Andersen valgtes i 1942 havnefoged Jan Herman Hansen. Han overtog i 1946 kassererposten ved vaskeriejer Thomsens død.

Skipper Jens Hansen ønskede i 1947 ikke genvalg, generalforsamlingen udpegede skipper Peter Due som ny formand, og lods Emil Gotfredsen som næstformand. På denne generalforsamlingen forelå en opfordring fra borgmester Marinus Larsen til at medvirke ved en mindeindsamling for omkomne danske søfarende. I den forbindelse fremkom formanden Peter Due med den tanke at lade rejse en sten til minde for de sømænd fra Rudkøbing, der omkom under krigen. "Det behøver ikke at være kostbart for at danne et minde" udtalte skibshandler Due¹⁵.

Mindestenen for omkomne søfolk

Mindestenen rejstes samme år foran det gamle havnehus på Midtermolen. Mindestenen er fremstillet af stenhugger E. Holm, og udgifterne blev delt med 1/4 til Rudkøbing Sømandsforening, Rudkøbing Fiskeriforening, Langelands Marineforening samt Fiskeriforeningen for Rudkøbing og Omegn.

Ved afsløringen søndag den 20. juli 1947 sagde fiskeeksportør Valdemar Due¹⁶ bl.a. *"Vore tanker går ved dette minde til havenes store kirkegård. Der var ingen kærlig hånd, som kunne trykke øjet til, ingen som kunne trøste. Ensom sank sømanden i bølgebruset og drog sit sidste suk"*¹⁷.

Efter at havnehuset var fjernet drøftede bestyrelsen på et møde på Havnekontoret i oktober 1954 at vende stenen med front mod øst, og anbringe den i et lille anlæg, med en række fliser ind til stenen.

Siden 1970, i 25 året for Danmarks befrielse, har Sømandsforeningen stået

Mindestenen på midtermolen i 2002

*100 års jubilæums revy.
Hoff, Boas, Rifbjerg, Horne og Buch drøfter problemerne.*

*Bestyrelsemøde 1953. Mødet afholdes på havnekontoret i januar umiddelbart før jubilæet.
Fra venstre ses: Ekspeditør Niels Rasmussen, kaptajn Anton Stæhr, skipper Christian Mogenssen, skipper Peter Due, styrmand Emil S. Nielsen og lods Emil Gotfredsen.*

Lods Gotfredsen blev takket for hans store arbejde med at gennemgå foreningens protokoller og især ved udarbejdelsen af beretningen om foreningens 100 år. Kasseren styrmand Emil Nielsen fremlagde regnskabet, der sluttede med en formue på 54.238 kr. Kontingentsatserne for de 167 medlemmer helt tilbage fra 1888 var stadig gældende med laveste kontingent på 4 kr. for matroser og andre søfolk.

Kl. 18.30 var der en festlig sammenkomst med spisning med deltagelse af ca. 150 medlemmer, hvor der foruden de nyudnævnte æresmedlemmer med damer var indbudt flere hvoraf kan nævnes borgmester M. Larsen og frue, politimester Madsen med frue med flere.

Jubilæumsmiddagen bestod af suppe, peberrodskød, is, vin samt kaffe. Efter middagen, i den smukt pyntede sal med faner og flag og med billeder af skibe der havde været hjemmehørende i Rudkøbing, opførtes på scenen nogle billeder fra foreningens historie, skrevet og iscenesat af Svend Orloff. Med lods Gotfredsen som fortæller vistes første billede fra den gamle havn kort før den stiftende generalforsamling. Her mødtes havnekommissær Hoff (bankkasserer Poulsen) og skibsbygger Boas (skibsbygger Wass) med skibsførerne Buch og Horne (Emil Stæhr og Pihl Christensen) samt foreningens stifter, skipper Carl Riffbjerg (Preben Nielsen) og drøftede planerne om foreningens stiftelse. Billedet sluttede med den gamle havnevægter (Louis Christiansen).

Efter forestillingen ryddedes salen og dansen gik lystigt til Rasmus' Orkester. Kl. 24 ved begyndelsen til de næste 100 år slog Anton Stæhr glas fra scenen. Formanden udbragte et leve for foreningen, hvorefter der serveredes et glas punch og dansen fortsatte¹⁸.

I gaver indkom der 815 kr., samt 100 kr. som skulle uddeles til en eller to enker. En dirigentklokke, 1/2 kasse cigarer, 1 fad, 6 blomstergaver, samt 8 telegrammer her iblandt et fra Kong Frederik IX.

1950'erne

I januar 1954 overtog lods Emil Gotfredsen formandsposten efter Peter Due, og som næstformand udpegede bestyrelsen Emil Nielsen, der for øvrigt havde overtaget kassererposten i 1950 efter Jan Hansen, som var afgået ved døden.

Ved 105 års jubilæet i 1958 opførtes en sketch tilrettelagt af Svend Orloff. "*Med m/f "Siø Sund" jorden rundt*", en fantasi om hvad der kunne være sket da færgen efter at være solgt til Italien sejlede fra Rudkøbing

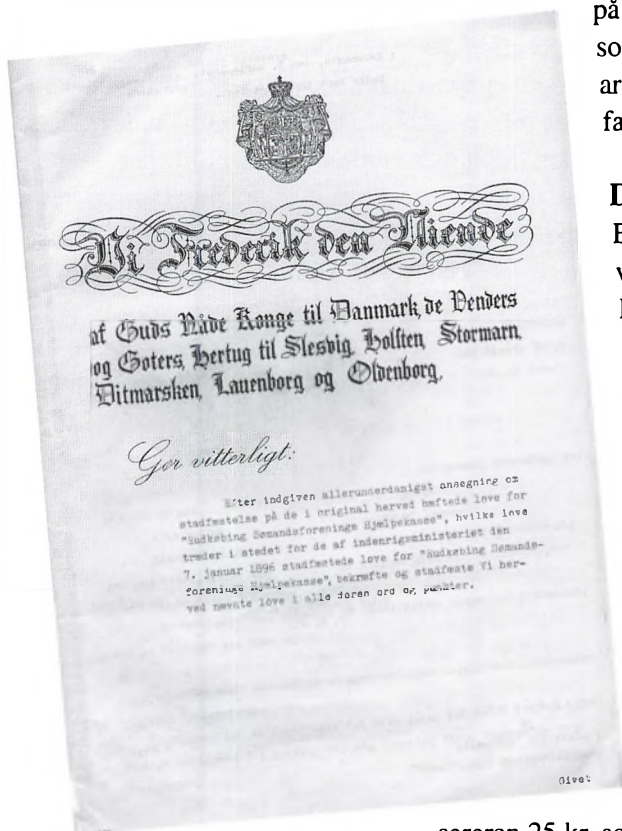
*Lods og havnefoged Emil Gotfredsen
1954 - 1960 og 1972 - 1977*

med den egentlige skipper og Rudkøbing lodsens ombord, og disse to ikke var kommet i land ved passage af Marstal. Optrædende på scenen var Arne Pihl Christensen, Emil Gotfredsen, Hein Nielsen, Jacob Wass, Rasmus Christiansen, Thorvald Poulsen, Karen Stæhr m.fl.

Lovene moderniseres og stadfæstes

Med juridisk bistand af landsretssagfører Erik Hinrichsen blev de gamle love fra 1888 moderniseret og, efter en del korrespondance med Handelsministeriet, endelig vedtaget

på den ordinære generalforsamling som blev holdt onsdag den 12. januar 1966. Efterfølgende blev de stadfæstet ligesom de gamle love.

De næste årtier

Efter generalforsamlingen i 1960 valgte bestyrelsen skipper Chr. Mogensen til formand i stedet for lods Gotfredsen som ønskede at fortsætte som almindelig bestyrelsesmedlem. Og på grund af alder og helbred ønskede kassereren Emil Nielsen at fratræde med udgangen af 1960, hans efterfølger blev matros Georg Pedersen. På generalforsamlingen januar 1961 udnævntes Emil Nielsen til æresmedlem. Som næstformand valgtes Arne Pihl Christensen.

I marts 1961 modtog kassereren 25 kr. som var sendt til Marstal Øreforening, men da denne forening var ophørt var pengene overdraget til Rudkøbing Sømændsforening. Af kassererens afsendte takkeskrivelse fremgår det at pengene oprindeligt var sendt af skibsføreren på M/S Ludvig P.W. af Rudkøbing.

110 års dagen i 1963 blev atter fejret med en revy med de kendte lokale kræfter under ledelse af Svend Orloff. Som påskønnelse for hans indsats gennem årene for foreningen udnævntes han til æresmedlem i 1963. Den hidtidige formand Chr. Mo-

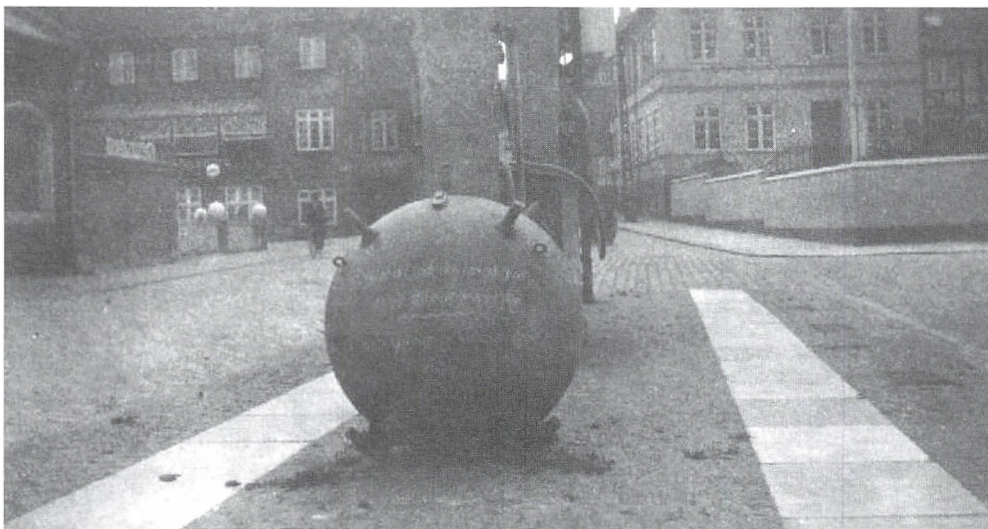
gensen ønskede ikke at fortsætte, i stedet valgte bestyrelsen Arne Pihl Christensen til formand og Emil Gotfredsen som næstformand. I 1964 skete igen ændringer i bestyrelsen idet sparekasselifialbestyrer Erik Rasmussen indvalgte i stedet for Georg Pedersen, der var rejst fra byen. Erik Rasmussen havde af samme grund overtaget kassererposten året før.

Ved den 115. ordinære generalforsamling i 1968 kunne formanden meddele at Chr. Mogensen var udnævnt til æresmedlem efter 33 år i bestyrelsen. En tiltrængt medlemshvervekampagne i beretningsåret havde givet 79 nye medlemmer. Efter forøgelsen havde foreningen nu 265 medlemmer. Ved den efterfølgende spisning fejredes 150 året for stifteren, skipper Carl Ribbjergs fødsel. Specielt indbudt var politimester E. Madsen og frue - fru en direkte ætling efter stifteren. Medens kaffen serveredes opførtes en fornøjelig revy af Svend Orloff hvor særlig den lille times ophold "*foran Skt. Peters himmelport*" gjorde stor lykke.

Minebøssen

I 1961 anmodede Havneudvalget om at få minebøssen ved Sydfynskes færgelejer fjernet da man fandt dens placering uheldig, ligesom vind og vejr havde forringet dens ydre betydeligt, men inden Sømandsforeningen nåede at behandle sagen væltede minen grundet tæring og rust.

Det var læge E. Mund, Rudkøbing, der på Sømandsforeningens vegne i 1921 tog initiativ til at søge "Sømandsforeningen af 1856" i København der bestyrede Fonden for opførelse af Sømandsboliger, om at få en kasseret mine til indsamling i godgøren-

de øjemed. En færdiglavet minebøsse på fod blev leveret gratis mod at Rudkjøbing Sømandsforening sendte 1/3 af indkomne penge til Sømandsforeningen af 1856 i København, medens 2/3 skulle gå til velgørende formål for gamle trængende Søfolk og deres efterladte. DFDS sendte minen vederlagsfrit til Rudkjøbing, af fragtbrevet fremgik det at den vejede 200 kg. Minebøssen blev opstillet ved havnen og overdraget til Sømandsforeningen den 19. juli 1921¹⁹. Ved overdragelsen indeholdt den kr. 62,75 hvilket fremgår af regnskabsbogen.

I 1926 flyttedes minen til de nye færgelejer der var anlagt til Sydfynskes færger til Svendborg og Marstal ruten. En opgørelse fra 1932 viser at der dette år blev indsamlet 1357,32 kr. i de 37 miner rundt i landet, heraf 7,75 fra Rudkjøbing, til sammenligning indsendtes der 18,18 kr. fra Svendborg og 35,53 kr. fra Marstal til Sømandsforeningen i København²⁰.

I de 40 år minebøssen stod på havnen i Rudkjøbing indsamlede den 1.175,66 kr., heraf fik Rudkjøbing Sømandsforening ca. 784 kr. Udgifter til maling og øvrige vedligehold blev bekostet af Sømandsforeningens kasse. Tilbage i dag er kun korrespondance, regnskab, pengepose samt 2 nøgler til minebøsse nr. 31.

Film og foredrag

Bortset fra de nævnte ved foreningens jubilæums- og mærkedage havde der ikke i mange år været andre arrangementer. Men på et bestyrelsesmøde i november 1967 kom havnefoged og bestyrelsesmedlem Emil Gotfredsen med et forslag om at arrangere en aften med forfatteren og medlem af eventyrernes klub Børge Mikkelsen

“Mike”. Forslaget, som kunne gøres for ca. 500 kr. blev vedtaget og fastsat til torsdag den 16. november på restaurant Ørsted.

Efter “Mikes” causeri blev der serveret 3 snitter og kaffe til en pris af 11 kr.

I februar 1968 inviteredes til en biograftur hvor filmen “Det gode skib Martha” blev vist. Foreningen betalte billetterne for pensionisterne samt den efterfølgende kaffe på restaurant Rex. Samme år underholdt Svend Orloff med lysbilleder fra sin Afrikatur. Udgifterne androg ikke 300 kr. inkl. “snitter”, noterede kassereren Erik Rasmussen i protokollen. De følgende år blev det til mange film og foredrag. “Mike” havde været så populær at han blev inviteret igen året efter. Orloff fortalte og viste lysbilleder fra sine rejser til Indien, Ceylon og Centralasien.

Skibsfører Arne P. Christensen

1963 - 1972

Af andre arrangementer kan nævnes: Film om Vemmenæsfærgen, Skoleskibet Danmark, en stumfilm optaget i 1912 fra prøveturen med verdens første dieselmotorskib "Selandia", film om Søopmåling samt flere A.P. Møller film. Foredrag og film om "Fulton" med Mogens Frohn Nielsen. Sang og viseaften med Ella og Britta Theodorsen, Lullu Okholm, fru Trige med flere, en rigtig festaften på restaurant Ørsted i 1975.

Sommerrevyen 1978 "St. Georg og Løven" blev vist som en ekstraforestilling i oktober, hvor aktørerne optrådte vederlagsfrit for Sømandsforeningens medlemmer. Året efter blev børnehjælpsdagens revy "Folk og Fæ i Rudkøbing" opført som en særforestilling for Sømandsforeningen. Og i 1980 en filmaften med "Langelandsrejsen", "End blomstrer Rosen" og "Efter vinter kommer vår" hvor den lidt ældre generation fik genopfrisket "De store dage på Langeland" omkring befrielsen.

Skovture

Den første skovtur 3. pinsedag 1969 var oprindeligt planlagt med madkurv til Stengade Skov, men vejrguderne var ikke foreningen særlig venligt stemt. Så det blev til en køretur først gennem de regnvåde Nordlangelandske skove, derefter sydpå til Langelandsfortet hvor indholdet af den medbragte "madkurv" med tilbehør blev nydt.

Skovturen 1975. Kaffepause på vej til Knuthenborg.

Alligevel blev det lidt af en gammeldags skovtur med fællessang i bussen på vej hjem. Bussen var stillet til rådighed af Leo Hansen, restaurant "Ørsted".

De følgende år valgte man grundlovsdagen til familieskovturene. I 1970 gik turen til Taasinge hvor man bl.a. holdt "strække ben pause" ved "Ambrosius" egen. Derfra videre over broen til Tankefuld. Hotel Rudkøbing havde leveret smørrebrødet som blev spist i det dejligste sommervejr ved Vornæs skov. Referater fra turen fortæller at buschaufføren var en rigtig hyggeonkel, der ikke alene kunne trække øl op, men også samle ødelagte kapsler, tomme flasker og tilgriset service op. Sømandsforeningen havde inviteret en del grønlænderbørn med på turen. På denne tur såvel som på mange andre underholdt Laurits Andersen med sit skipperklaver.

I 1971 gik turen til Nordlangeland via Dageløkke Kro, med ophold ved pension "Østerstrand" med en håndbajer, hvorefter til Vesterstrand nord for Lohals hvor man i det skønne sommeraftensvejr nød den medbragte mad med tilbehør.

Grundlovsturen 1972 var rundt på Sydlangeland - med passende ophold - i tre af

Theodorsens store busser samt fem privatbiler. Første stop var Hennem ved Haver hvor den halve snes børn der også var deltagere i skovturen, blev sendt ud på sørøverskattejagt. De fandt skatten, en kiste dekoreret med dødningehoved, med godter og var "pirate" til at dele hæderligt, hvad man vel ellers ikke er i sørøverkredse. Næste læsestop var ved Klise Bakker. Den pragtfulde sommerdag bragte stor tørst og stor trang til et slukefter. Bovballe Strand var det næste stop, her benyttede børnene sig af lejligheden til at fylde plastikposer med sten i forskellige størrelser og farver. Derefter gik turen direkte til "Brøløkke" hvor en græsplæne ved hovedbygningen var et stort rummeligt grill-room. Et halvt hundrede brunstegte lækre kyllinger med tilhørende dejlig kartoffelsalat og efterfølgende is blev nydt af del-

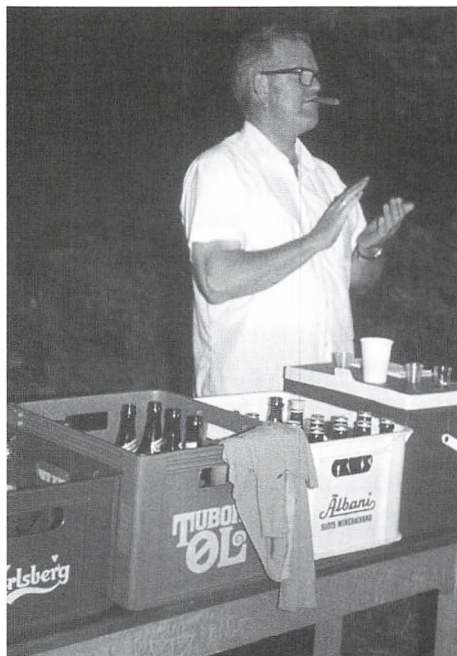
Skovturen 1972. Kolde øl på en dejlig dag.

tagerne. Da alle var mætte blev græsgulvet ryddet og spillemanden Laurits Andersen sørgede for musik så plænen dansegulv gyngede. Dagen sluttede med en kop kaffe på Hotel Skandinavien.

En rigtig udflugt er ikke fuldkommen, uden at der sker ting og sager udenfor programmet. Sømandsforeningens medlemmer kom i 1973 noget uventet til at raste på en smal vej ved en stor grusgrav og losseplads. Om fejlnavigeringen skyldtes en misforståelse mellem "styrmanden" og lodsens i den forreste bus kan sådan set være ligegyldigt. Men det må være næsten 100% sikkert, at de 100 langelændere var de første hvide mennesker, der har anløbet dette sted pr. turistbus. På Taasinge ventede 60 spidstegte kyllinger i Braten skoven, men på grund af vejret og trods et kæmpe arbejde fra vore tapre pigers side måtte vi flytte til en bygning tilhørende Valdemars Slot hvor vi lidt forsinket nød kyllingerne med tilbehør samt is. Prisen for befordring og den faste føde var 15 kr. pro persona. For legatnyderne var turene gratis, det var også dengang hvor tre busser fra Tullebølle Turistfart til de 90 deltagere kun kostede 1150 kr.

Turene var altid grundigt forberedt idet man under lodsens kyndige ledelse havde kørt turene igennem, - "*men et er en lille bil at køre - et anden en stor bus at føre*" så det viste sig flere gange at vor bus ikke kunne gennemføre turen uden at "*grundstøde*". Der huskes bl.a. den rasteplads man i 1974 havde tænkt sig at benytte, - men den kunne busserne ikke komme ind til med de ca. 90 deltagere. Nå men i stedet fandt vi et meget idyllisk sted ved fiskerbrødrene Rasmussens stejleplads, så den aften blev alle tiders oplevelse i det skønne vejr.

I 1975 gik skovturen udenøs over Langelandsbælt til Knuthenborg Dyrepark, også en af de meget vellykkede ture. Året efter i kendte omgivelser Stengade skoven, Østre Huse, Hou Plantage, Vesterstrand, alle steder rastede man ved skovlysninger og få meter fra Langelandsbæltet. Søens folk ville nødig fare vild på land og tyr derfor ud, hvor de kan mærke brisens friskhed. Under hele turen trakterede Laurits Andersen med sit sømandsklaver. De deltagende børn blev aldrig glemt af formanden, lods- og havnefoged Emil Gotfredsen, og kassereren, Erik

*Skovtur Grundlovsdag ved Brøløkke i 1972.
Kassereren Erik Rasmussen er klar til
regnskabet's time.*

Rasmussen som sørgede for at de var aktiverede og de også fik den nødvendige væske på en varm sommerdag. Hver skovturs nye og ikke mindst gammelkendte steder, rastpladser og oplevelser, men efterhånden blev turene en belastning for Sømandsforeningens økonomi, man måtte bede såvel legatnyderne som øvrige deltagere om selv at sørge for at medbringe en madpakke. Og ved generalforsamlingen i januar 1985 beklagede formanden, at grundet stigende udgifter ved arrangementer og en lavere rente var det nødvendigt indtil videre at sløjfe den årlige skovtur. Gennem 16 år 1969-1984 fik legatnyderne, medlemmerne med børn og børnebørn nogle uforglemmelige oplevelser på turene rundt i det smukke landskab på Langeland og Sydfyn. Afgangen til skovturen var altid fra Havnepladsen, og børnene glædede sig til skattejagten, - hvad mon nu lodsens havde fundet på? Det blev først afsløret når de ved hjælp af et udleveret *sørøverkort* fandt frem til skatten. Vi der var med dengang mindes de dejlige ture og det fællesskab vi havde.

Julestuer

Decembers julestuer fra 1968 til 1986 på restaurant Ørsted, Rex, Nimb eller Skandinavien med julebag og æbleskiver. Oplæsning ved pastor Reiss, pastor Jonsen, pastor Jørgensen med flere, samt "Hvem ved hvad" eller en anden quiz ledet af Svend Orloff. Et år var det Karen Stæhr der læste op på langelandsk og Thor Anker underholdt børnene med tryllekunster. Et andet år var oplæsningen erstattet af et børnenis-sesangkor under ledelse af Orloff. En julestue med underholdning af Langelands Viseklub med fru Trige i spidsen. Der blev et år sunget julesange under ledelse af Charles Normann, komponisten til Sømandsforeningens slagsang "Klokkebøjen". Julestuen på Nimb i 1971 havde en overvældende tilslutning med 75 deltagere. Utilfredshed med trange lokaler og en mangelfuld servering gjorde at man flyttede til restaurant Ørsted det følgende år hvor bl.a. "Theodorsens familiekor" underholdt. I 1979 måtte julestuen aflyses med kort varsel på grund af snestorm. Julestuerne var efterhånden blevet en ret stor belastning for foreningens økonomi, godt 1800 kr. for julestuen den 11 december 1986 på Hotel Skandinavien som derfor blev den sidste.

Enhedskontingent vedtages

Lige fra stiftelsen havde der været forskellige kontingentsatser gældende. Kontingentet var så godt som uændret siden de i 1888 gældende: 10 kr. for skippere og stymænd, 8 kr. for bådførere, 4 kr. for matroser og andre søfolk samt 10 kr. for medlemmer udenfor sømandsstanden. I 1972 vedtoges samme kontingent for alle i forbindelse med en lille stigning til 15 kr. Yderlige stigninger blev nødvendigt fremover til 20 kr. i 1976, 30 kr. i 1978, 35 kr. i 1988, men det blev ikke de sidste stigninger.

Rudkøbing Skibe

Lods Emil Gotfredsen havde gennem nogle år samlet mange oplysninger om de skibe der siden 1850 havde været hjemmehørende i Rudkøbing. På et bestyrelsesmøde i august 1969, hvor Gotfredsen ikke deltog, bestemtes det at rejse en kapital til udgivelsen af bogen, og på hans 60 års fødselsdag, som tak for det store arbejde han havde gjort for Sømandsforeningen, give ham meddelelsen derom. Det lykkedes at skaffe 6000 kr., og med Svend Orloffs assistance ved bearbejdelse og redigering udkom bogen "Rudkøbing Skibe" i 500 eksemplarer i november 1972. Bogen blev hurtigt udsolgt, derfor blev det nødvendigt at trykke yderligere 300 eksemplarer.

"Familiens Håb"

Ved børnehjælpsdagene i 1971 og 1972 deltog Sømandsforeningen med et værtshus "Familiens Håb". Første år en bardisk i FAF hallen og året efter indrettet et rigtigt værtshus i Havnekontorets port og have. Begge år gav et overskud til foreningen, 850 henholdsvis 2000 kr.

Værtshuset "Familiens Håb" i Havnekontorets port 1972.

125 års jubilæet i 1978

Jubilæet fejredes med en reception den 12. januar på restaurant "Stenbukken" hvor foreningen modtog mange gaver, over 7.000 kr. i kontanter.

Til jubilæet var udgivet et lille jubilæumsskrift på grundlag af det materiale Emil Gotfredsen havde udarbejdet ved 100 års jubilæet, suppleret med markante årstal og noter som orlogskaptajn A. Ploug havde samlet ved gennemgang af protokollerne. Jubilæumsskriftet udsendtes til samtlige medlemmer samt til en del organisationer med tilknytning til søen. Ved jubilæumsgeneralforsamlingen blev Emil Gotfredsen udnævnt til æresmedlem. Han havde været medlem i over 52 år, siddet i bestyrelsen i over 30 år og heraf en del år som formand.

Foreningens næste 25 år

I januar 1977 valgte bestyrelsen orlogskaptajn Knud Marquard som ny formand med Emil Gotfredsen som næstformand. Ved konstitueringen i 1980 valgtes skibsfører N.E. Simonsen som ny næstformand, medens Emil Gotfredsen efter ønske fortsatte som almindeligt bestyrelsesmedlem.

En medlemstilgang i 1980 bragte medlemstallet op på 302. På generalforsamlingen opfordrede formanden Knud Marquard de unge til at melde sig ind, men her var et yngre medlem af den mening at de forskellige arrangementer ikke virkede attraktive på ungdommen. De fleste af kommentarerne gik dog på at fortsætte som hidtil - traditionerne er vigtige for en gammel forening!.

På generalforsamlingen i 1981 beklagede formanden at 23 havde udmeldt sig, heraf en del udenøjs der har stået som medlemmer i mange år.

Den 129. generalforsamling i 1982 blev en historisk dag idet det første kvindelige æresmedlem udnævntes. Karen Stæhr blev med formanden Knud Marquards ord udnævnt til "æresmedlemskone". Karen Stæhr havde været foreningens aktive opkræver gennem 36 år indtil 1981. Et par timer før var hendes mand, Emil Stæhr også udnævnt til æresmedlem. Stæhr havde været medlem i 60 år, deraf ca. 25 år som fanebærer. De næste udnævnelser til æresmedlem var den tidligere formand fhv. skibsfører Arne Pihl Christensen i 1984, samt ved 135 års jubilæet i 1988 hvor der blev udnævnt tre: Axel Petersen, Niels Pil og Erik Rasmussen.

Orlogskaptajn Knud Marquard

1977 - 1997

Gravsteds deklamationer

På generalforsamlingen i 1984 orienteredes om at foreningen havde modtaget 4.124,81 kr. fra en gravstedsbog til vedligehold af styrmand Emil Nielsens gravsted som var sløjfet, hvorefter resterende indestående skulle tilfalde Sømandsforeningen.

Dette var ikke første gang gamle sømænd og medlemmer havde testamenteret gaver til Sømandsforeningen og med forpligtelser for denne.

Det ældste om vedligehold af medlemmers gravsteder findes i en deklamation indført i den første forhandlingsprotokol hvor Sømandsforeningens bestyrelse forpligter sig til i et tidsrum af 40 år fra den 20. april 1870, at vedligeholde købmand F.J. Hornes gravsted med beplantning, monumentets renholdelse, *“hegnets og den i samme anbragte dørs vedligeholdelse saa det altid befindes i sømmelig og standsmæssig tilstand”*. Som vederlag herfor modtog foreningen en sum af 75 Rd., nemlig afdødes i foreningen gjort indskud 62 Rd. samt 13 Rd. i kontanter. De følgende år viser regnskabet udgifter på gravstedet på 1 Mk. i 1871, i 1876 og følgende år betales graver R. Hansen 2 kr. årligt for vedligehold. N. Hoffgaard har i 1881 malet en låge samt inskription på “monumentet” for 3,50 kr. Inskriptionen på gravpladen holdt i 10 år, derefter sendte maler og vognlakerer J. Knudsen i 1891 en regning på 75 øre “for at skrive navn på Hornes gravplade”.

I Sømandsforeningens arkiv findes desuden et testamente udstedt den 11. december 1914 af Augusta Hansen, enke efter afdøde skibsfører Julius Hansen, som testamenterede Rudkjøbing Sømandsforenings Hjælpekasse 1.000 kroner efter sin død, dog på den betingelse at foreningen forpligtiger sig til at vedligeholde gravstedet så længe det var forpagtet. Juni 1925 modtog Hjælpekassen en sparekassebog på 1.000 kroner med de ifølge testamentets forpligtelser. Ved datteren efter Augusta og Julius Hansen, frk. C.C. Ravn Hansens død i 1950 overtog Rudkjøbing Menighedsråd den fortsatte vedligehold i yderligere 40 år mod at Hjælpekassen indbetalte 150 kr., resten tilfaldt Sømandsforeningens Hjælpekasse.

Lån til uddannelse

På generalforsamlingen i 1988 kunne kassereren meddele at sidste afdrag på studielån var betalt. *“Der løber ikke flere”*, og dermed var den håndsækning fra sømandsforeningen til uddannelse af navigatører slut. Vi skal helt tilbage til 1862 hvor bestyrelsen bemyndiges til, på nærmere bestemte vilkår, at udlåne foreningens midler til unge medlemmer for at tage navigationseksamen mod gældsbev. 1879 var der “i smålån” udlånt 298 kr. til styrmandselever. 1903 var der 6 lån til navigationsuddannelse til et beløb af 1.100 kr. I 1910 var der udlånt 1.750 kr. til 10 navigationslån til styrmand.

I forbindelse med 1ste verdenskrig faldt antallet af navigationslån til to lån i 1914, 1915 kun eet lån på 200 kr. Først i 1923 var der igen behov for at yde lån 200 kr. til styrmand Mogensen. Så skal vi op til 1933 inden foreningen igen yder et lån til matros Ejner Stæhr på 200 kr. 1934 får styrmand Emil Gotfredsen bevilget et lån på kr. 500 kr. Ved en ændring af lovenes §18 i 1937 blev lånegrænsen for styrmands- og skibsførereksamen forhøjet til 1.000 kr. og fra 1947 også til maskinisteksamen. Yderligere forhøjelse af lånegrænsen til 2.000 i 1957 og senest i 1963 hvor der var fem lån ude til ialt 3200 kr. Foreningens sidste studielån bevilges i 1979 til en maskinmester med 1 års opsigelse og en forrentning på 11% hvilket svarede til sparekassens rentesats, noterede sekretæren i protokollen.

Forringet økonomi

I 1990'erne skete der ikke ret meget ud over kransenedlæggelse 5. maj samt den årlige generalforsamling med efterfølgende spisning og dans.

Forrentningen af formuen blev dårligere og dårligere, selv de 1.000 kr. som bestyrelsen var enige om at sætte ind på en millionærkonto har givet ligeså lidt i afkast som de præmieobligationer foreningen havde fået som jubilæumsgaver. Men heldigvis havde vi i foreningen en kasserer Erik Rasmussen som vidste hvordan man kunne få mest muligt ud af den forholdsvis lille formue foreningen ejede. Højt forrentede indlånsbeviser var efterhånden den bedste mulighed. For at komme ud af et stigende underskud fik kontingentet atter et par stigninger til 60 kr.

Juleblomsten til de lokale legatmodtagere, som Erik

Rasmussen i årene 1985-1995 havde med sammen med checken, blev det desværre nødvendigt at spare væk. Det kan i den forbindelse

nævnes at Erik holdt nøje regnskab med, hvilken juleblomst han havde med, så det ikke blev den samme hvert år. Jeg er ikke i tvivl om at "de gamle" glædede sig hver jul til at Erik kom, så de fik en snak og måske en lille en.

På generalforsamlingen i 1997 kunne kassereren for første gang siden 1988 berette om et driftsoverskud på 4.043 kr. som dels skyldes de sidste år lovede besparelser og dels kontingentstigningen på 10 kr.

Sparekassefilialbestyrer Erik Rasmussen

Kasserer 1963 - 1997

Formuen investeres

I dag hvor sparekasserenten er langt under 1% investerer Sømandsforeningen formuen i kreditforeningsobligationer. Denne investering i fast ejendom er ikke noget nyt. I 1858 hvor formuen var steget til 1468 Rigsdaler og 3 Skilling udlåntes en stor del af denne formue (1200 Rd.) den 17. juni 1858 til skipper Stephanus Ballio Andresen mod prioritet i hans ejendom på Nørrebro (nr. 15). Af den resterende pengebeholdning var 240 Rd. indsat i sparekassen medens 28 Rd. 3 Sk. fandtes som kontant beholdning. En beslutning medlemmerne blev orienteret om ved generalforsamlingen den 15. januar 1859 i Rådhusets mindre sal.

Efter pengeombytningen i 1875 var der 14 lån ude til i alt 15.500 kr. Året 1887 var det år hvor den største del 22.085 kr. af den samlede formue på 27.517 kr. var udestående med 19 lån i sømands ejendomme. Ved 50 års jubilæet i 1903 var der 18 lån ude på ialt 18.300 kr. Disse var reduceret til 3.800 kr. i tre gamle lån ved 75 års jubilæet i 1928.

Det lån der fik den længste løbetid var optaget i 1869 (tinglyst 21 juni 1870) af skipper Johan Boesgaard i ejendommen Ramsherred 3 og lydende på 800 rigsdaler, i 1874 konverteres det til 1600 kr. Ejendommen overtages først af enken og i 1906 af sønnen sømand J. Sophus Boesgaard. Den 4. december 1944 behandler og godkender Sømandsforeningens bestyrelse et andragende fra Arne Fay Boesgaard om at måtte overtage faderen sømand S. Boesgaards lån mod 1ste prioritet i ejendommen. Lånet var afdragsfrit helt til 1954 hvorefter det blev afviklet med en årlig ydelse. Ifølge foreningens kassebog blev lånet indfriet den 11/6 1967 efter 98 års løbetid.

I 1876 udlåner Sømandsforeningen 1.200 kr. til skipper Lars Hansen Bay mod 1. prioritet i ejendommen Strandgade 28. Ejendommen med tilhørende lån overtages i 1891 af kaptajn Emil Goth. Efter hans død overtager Goths arvinger ejendommen med tilhørende lån. Lånet er i alle årene afdragsfrit og indfries først i oktober 1970 i forbindelse med ejerskifte med det oprindelige lånte beløb på 1.200 kr. efter 94 års løbetid.

Foruden at det var en sikker pengeanbringelse, så har også det været en hjælp når skippere eller andre medlemmer med fast tilknytning til søen købte et hus i byen.

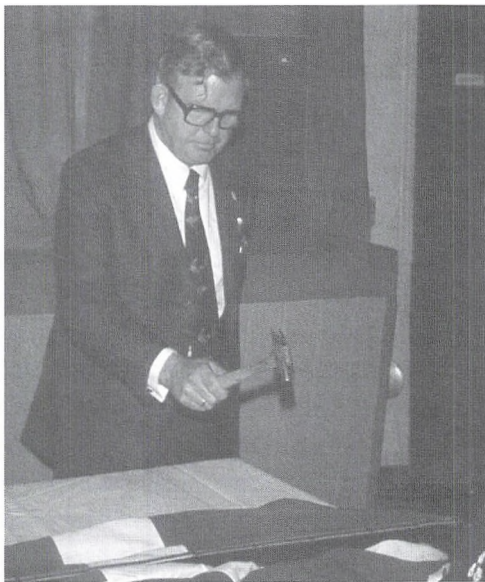
Skibsfører Knud Rasmussen

1997 - 2002

På generalforsamlingen den 15. januar 1933 foreslog kaptajn N. Due at anskaffe et nyt flag til brug ved begravelser. Af en i foreningens arkiv bevaret regning lydende på 40 kr. fremgår at firmaet F.N. Halmøe i Nykøbing Falster, den 17. februar samme år leverede en dannebrogsfane med inskription i guld.

I 1974 gjorde fanebæreren Niels Juel Graae opmærksom på at fanen var slidt. Danmarks-Samfundet blev søgt og skænkede en fane som blev modtaget af Emil Gotfredsen, Erik Rasmussen og Ole Gotfredsen på Sømandsforeningens vegne Valdemarsdagen, den 15. juni, ved en højtidelighed i Odense. Det var ikke kvinder fra foreningen der broderede navn i fanen som i gamle dage, men påtrykt af Odense Dekorationsforretning. Fanen blev indviet den 15. januar 1977 umiddelbart efter den 124. generalforsamling. Som repræsentant for Danmarks-Samfundet slog Inga Dahlsund det første søm i for Hendes Majestæt Dronningen, det næste søm slog foreningens formand Knud Marquard i for fædrelandet og kassereren Erik Rasmussen det tredje for foreningen²¹.

Hvor gammel traditionen med fanen til begravelser er, vides ikke. Først i 1925 og de følgende år ses der udgifter ved fanebæring ved begravelser. 32 kr. for fanen ved otte begravelser i 1925. Indtil da har det vel være en helt naturlig opgave som foreningens medlemmer påtog sig vederlagsfrit. Men der var også brug for afløsere: I et af de bevarede regnskabsbilag findes en kvittering på 4 kr.:

*Fanen foræret af Danmarks-Samfundet indvies den 15. januar 1977.
Formanden Knud Marquard slog det andet søm i for fædrelandet og
kassereren Erik Rasmussen det tredje for foreningen.*

“Baaret Fanen til Rebslager Weidemanns Begravelse. Rudkøbing den 13. Mai 1934”. Underskrevet Emil Gotfredsen²².

Honoraret blev efterhånden reguleret til 5 kr. i 1938, til 10 kr. i 1943, 15 i 1960 samt 20 i 1966 dertil kom et honorar for opbevaring af fanen. I 1936 tegnes en ulykkesforsikring for fanebæreren. Af fanebærer er det muligt at nævne kaptajn Anton Stæhr hvis navn ses første gang i 1936. I 1943 overtages fanen af Emil Stæhr, og han afløses i 1970 af Niels Juel Graae, som varetog hvervet indtil 1997 hvor han grundet alder ikke ønskede at fortsætte.

Traditionen med at Sømandsforeningens fane stod æresvagt ved medlemmers begravelse er tiden løbet fra. Så i dag bliver fanen kun rullet ud ved den årlige generalforsamling hvor den i mange år har været en del af traditionerne.

*Fanebærer Niels Juel Graae
med sit barnebarn Dianna Graae, 1984.*

Telegram til Majestæten

Hvor gammel traditionen er ved generalforsamlingen at sende et telegram til Hans Majestæt Kongen, de senere år til Hendes Majestæt Dronningen, har det ikke været muligt at opspore. Ved en gennemgang af regnskabsprotokollerne ses det første gang i 1946, men telegramregningen er antagelig indgået i den post der hedder udgifter ved generalforsamlingen. I de senere år er telegrammet erstattet af et brev.

Sømandsballer

Ved gennemgang af protokoller og aviser får man det indtryk at de gæve søfolk har moret sig dengang, og de var tilsyneladende mere udholdende end vi er i dag. 1895: Efter generalforsamlingen afholdtes et livligt festmåltid og bal til den lyse morgen. Det er ord der går igen i de forskellige referater i foreningens historie.

Kaptajn Peter Thomsen, København, fortalte i et takkebrev til foreningen i anledning af at han var inviteret til 100 års jubilæet i 1953 og udnævnt til æresmedlem, at han var indmeldt i foreningen den 12. januar 1896. Videre skrev han: Jeg mindes med glæde de gæve gamle gutter, som tog så venligt imod os unge. Ikke mindst mindes jeg de fornøjelige sømandsballer, hvor der var højt humør og liv over feltet, hvor vi

svingede damerne både de unge og ældre til den lyse morgen. Med glæde mindes jeg middagen inden ballet begyndte, når stemningen var sat i vejret og skålsangene lød og navnlig husker jeg en improviseret af sejlmager Rasmussen som lød:

“Tingeningen for det Langelandske Øl

Tingeningen for det Langelandske Øl

Den er god Tejsen. Den er god Tejsen

Den er Dælen edme god Tejsen”

I et senere brev fortalte han at der var 43 år siden han sidst havde deltaget i Sømandsforenings generalforsamling.

Sømænd uden Riga

Hvor der før i tiden blev budt på “The” med Rom, eller den traditionelle “The Punch” (1936) har der i nyere tid været serveret en (eller måske to) Riga samt en øl ved den årlige generalforsamling. Men den 139. generalforsamling i 1992 måtte gennemføres uden så meget som en enkelt dråbe Rigabalsam. Kloden var foreløbig tørlagt for dette centrale krydderi til snapsen, og at verden ikke er, hvad den har været og Sømandsforeningen ej heller, skinnede igennem på den ellers højtidelige og traditionsrige generalforsamling på Hotel Rudkøbing. Marstal Brugsforening, som var eneimportør af den lille bitter, der kan gøre et par centiliter Brøndumsnaps til en drøm, måtte beklage at de i maj 1000 importerede flasker var flået væk²³.

Med til senere års tradition er at havnefogeden beretter om aktiviteterne på havnen, ligesom havnen er vært ved et “sæt” i form af en Riga samt en øl.

Klokkebøjen

Hvor end Sømandsforeningen fester så begynder vi altid med Klokkebøjen, komponeret af Charles Normann, der med sin iørefaldende melodi og kønne tekst er blevet foreningens “slagsang”, som helt sikkert vil leve videre så længe foreningen eksisterer. Hvornår den blev sunget første gang i foreningen har det ikke været muligt at opspore, men det er noteret at den blev sunget ved kaffebordet efter spisningen i 1970.

Klokkebøjen som lå ved indsejlingen til Rudkøbing løb, nu “strander” i lodsens have.

Andre traditioner

En meget gammel tradition ved den årlige generalforsamling er at mindes de medlemmer der siden sidste generalforsamling *“er taget ud på den sidste lange rejse”*.

Når protokollerne gennemgås forekommer ordet *“traditionen tro”* adskillige gange f.eks. når det har drejet sig om valg af dirigent ved generalforsamlingen. Første gang Jacob Bang Jensen (indmeldt i 1950) var dirigent var i 1960 og bortset fra i 1962 har jeg været det siden - 42 gange er det blevet til.

Alfred Christensens legat

Legatet er oprettet i 1916 af et mangeårigt medlem grosserer Alfred Christensen. I Sømandsforeningens arkiv findes det originale brev dateret København den 24. januar 1916 og sendt til *“Herrer Emil & William Nielsen”* Rudkøbing.

Kære Emil & William

Idet jeg refererer til korrespondance, har jeg hermed fornøjelsen at vedlægge kr. 4000,00 som jeg henstiller til jer, at anbringe bedst mulig, måske således at kapitalen anbringes særskilt som legat, f.eks. “Alfred Christensens” legat for trængende skibsførere eller styrmænd eller deres efterladte, hvoraf renten udbetales med halvdelen i to portioner, efter Sømandsforeningens skøn. - Efter 10 års forløb, kan kapitalen, hvis det anses formålstjenligt, udbetales til 8 forskellige med 500 kr. til hver, eller beløbet kan indgå til Sømandsforeningen til dennes forvaltning, med den ringe tilgang der er. - Det overlades ganske til jer, som bedre kender forholdene, hvordan I mener, det bedst kan ordnes.

Idet jeg takker for den ulejlighed, jeg har forvoldt eder, hilses I af eders hengivne fætter.

signeret

Alfred Christensen.

Amaliegade 24, København.

Telegramadresse: Alfred

Beløbet blev indsat i Langelands Sparekasse den 26. januar 1916 på 6 måneders opsigelse og en dengang forrentning på 4%. De første år udbetaltes portioner á 40 kroner i december måned til enker og gamle sømænd. Sparekassebogen fra 1916 er bevaret som det eneste regnskab, først i 1938 vedtog Sømandsforeningens bestyrelse at føre et specificeret regnskab over Alfred Christensens legat og lade dette revidere ved den årlige revision. Ialt er der siden 1916 udbetalt 20.665 kroner fordelt på 3 til 6 årlige varierende fra højeste på 150 og laveste 30 kroner. Legatet har ikke været udbe-

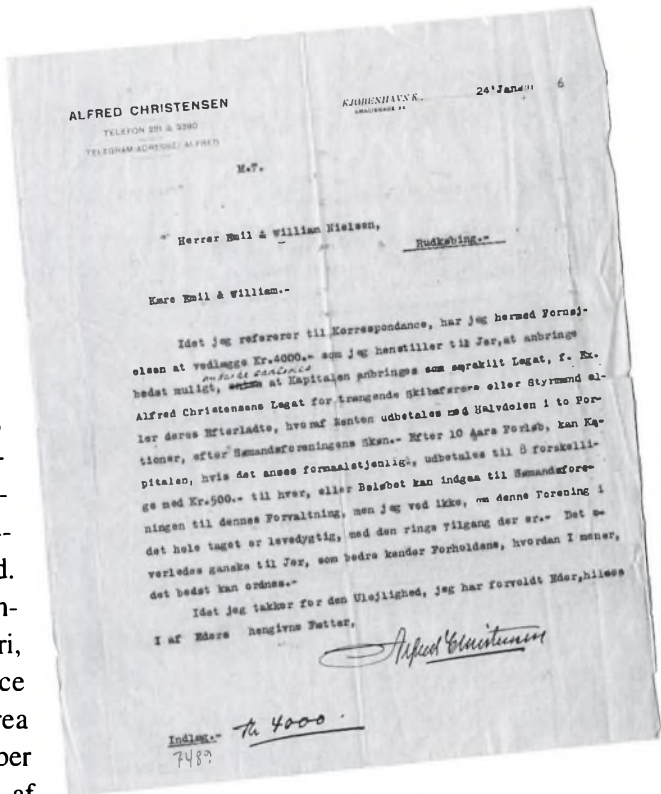
talt siden 1996 grundet det meget lave renteafkast. Et legat med så lille kapital er ikke mere tidssvarende, og er derfor nu nedlagt.

Alfred Christensen var født i Rudkøbing 22. oktober 1842 søn af skipper Mads Christensen og hustru Bodil Christensen (født Frederiksen), Ramsherred 57, dengang matrikul nr. 227. Styrmandseksamen 1861, skibsfører 1864-1870, derefter et år i Petrograd. Grossererborgerskab i København 1872, Dampsskibsrederi, Skibsforretning og Assurance forretning. Gift med Andrea Andresen, (født den 1. september 1843 og døde i 1920), datter af lods Th. Andresen og hustru Marie (født Rasmussen)²⁴.

I medlemsprotokollen er hans indbetaling opgjort den 31. december 1912 til ialt 490 kr., og her findes en information som ikke er omtalt i forhandlingsprotokollen: "*Æresmedlem af Foreningen skal ikke betale mere ifølge Bestyrelsens Ordre.*"

Alfred Christensen døde den 28. januar 1925.

Mere kendt i Rudkøbing var måske hans to år ældre broder skipper, købmand og teglværksejer Frederik Ferdinand Christensen (1840-1892) som bl.a. købte Fredskoven hvor han opførte en pavillon. En anden broder var Lauritz Andreas Christensen (1839-1912), som var indmeldt i Sømandsforeningen 1858 som styrmand, han blev ligeledes grosserer i København.

MED TIL RUDKJØBING SØMANDSFORENINGS OG SØFARTENS HISTORIEN I PERIODEN HØRER OGSÅ:

Rudkøbing Navigationsskole 1879-1893

Navigationsskolen blev etableret den 1. september 1879 i ejendommen Ramsherred 93. Ejendommen, den sidste i Ramsherred - og kendt som "Slottet", er opført af skibskaptajn Niels Hansen Nielsen 1877.

I Langelands Tidende den 31. august 1879 var indrykket følgende annonce:
Undertegnede, der have etableret en Navigationsskole i Rudkøbing, hvor undervisningen begynder den 1ste September i styrmandseksamens tre afdelinger, optager elever til enhver tid.

Skolepengene for en elev i første afdeling er 5 kroner, i anden og tredje afdeling 3 kroner om ugen. Elever, som kunne ønske at lære matematik, kunne for en henholdsvis billig betaling få undervisning heri. Undervisningstiden er 8 timer daglig, foruden 2 timers gratis aftenskole.

Det er skolens formål, at give eleverne en grundig og fyldig undervisning, samt bringe eleverne en hurtigst mulig god eksamen. Ingen elev udsættes for at falde igenem. Skolebygningen er beliggende paa et roligt og godt strøg i nærheden af søen, hvor god lejlighed haves til at anstille astronomiske observationer."

Annoncen er underskrevet af skolens bestyrere: R. Buch og H.V.O. Westermann.

Af Sømandsforeningens protokoller fremgår det at Rudkøbing Navigationsskole i 1880 efter ansøgning fik bevilget 200 kr. En ansøgning om støtte igen i 1881 gav anledning til en livlig diskussion på Sømandsforeningens generalforsamling. Flertallet mente at det ville være et stort held for den unge sømand, at han herhjemme kunne tage sin styrmandseksamen, i stedet for på et fremmed sted, hvor opholdet ville være dyrere og den unge udsættes for mange farer og fristelser, som slægt og venner i hjemmet ville afholde ham fra. Derudover var det også til fordel for byen, at de til denne eksamen anvendte midler forblev på stedet.

Mindretallet på generalforsamlingen gjorde bestemt gældende, at foreningens hovedformål kun var at støtte enker og faderløse børn samt værdig trængende sømænd, og at dette mål forrykkedes ved at yde bidrag i nævnte eller lignende øjemed. Med 61 stemmer for og 7 imod blev det bevilget af støtte navigationsskolen med 100 kr. Men i 1882 efter fornyet andragende fra navigationslærer Westermann fandt bestyrelsen at

skolen godt kunne klare sig selv, efter skolens fremgang og især taget i betragtning støtten fra byrådet med 200 kr. og fra Sparekassen med 100 kr. årlig. Generalforsamlingen mente heller ikke på nærværende tidspunkt at ville forøge udgifterne, men alene efter foreningens formål at støtte sømænd ved forlis, enker og faderløse børn. Navigationslærer Westermann søgte dog igen ved den efterfølgende generalforsamling om tilskud for 1883. Med en afstemning med 35 imod og 31 for var sagen afgjort.

Navigationsskolen blev nedlagt i 1893. I den mellemliggende tid havde skolen dimitteret 198 elever. Forstanderen Harald Valdemar Octavius Westermann flyttede derefter til Hov hvor han blev fynmester på Hov fyr der tændtes første gang den 15. december 1893.

Foreningen til oprettelse af et Sømandshjem 1883-1896

I 1883 fremsatte et antal skibsførere et forslag om at oprette et Sømandshjem - et alderdomshjem - til brug for gamle svagelige søfolk i Rudkøbing, så at de i det mindste kunne få husly, eller deres enker, når forsørgeren gik bort, ikke var nødsaget til at henvende sig til fattigvæsenet. En nedsat bestyrelse bestående af E.E. Nielsen, Emil Petersen, A. Andresen, Joh. Nielsen, J.H. Pedersen, S. Weidemann og Axel Jensen fandt så god tilslutning af de indkaldte skibsredere, søfolk, fiskere, og enhver der havde interesse for sagen til en stiftende generalforsamling den 14. februar 1884. Ved denne indtrådte 65 søfolk samt 18 medlemmer udenfor sømandsstanden med et årligt bidrag. Bestyrelsen opfordrede skibsførere i byen til at støtte dette formål på bedste måde ved at erlægge årligt ti ører pr. register Tons af deres tilhørende skibe. Af det eneste bevaret er to lister hvoraf det ses at der blev tegnet bidrag for lige ved 2500 reg. tons fra skippere og redere, medens medlemmer udenfor sømandsstanden havde tegnet sig fra 4 til 5 kr. årligt.

Rudkøbing Søforsikring for Løsøre 1896-1936

I januar 1896 indkaldes medlemmerne af "*Foreningen til stiftelse af et Sømandshjem*" til et møde hvor det toges under forhandling, hvorledes foreningens midler, som med renter var på 3.637 kroner og 91 øre skulle anvendes, da der ikke længere af de her hjemmehørende skibe blev svaret det stipulerede kontingent, ligesom også søfolk stadig viste uvilje mod at udmønstre på de vedtagne betingelser.

Da der var for lidt penge til at påbegynde opførelse af et hjem for ældre søfolk, og der heller ikke følte trang dertil, fremkom forslag om at oprette en søassurance for søfolks effekter, hvortil ovenstående kapital skulle være grundfond i garantifond. Dette vedtoges på betingelse af at §11 i Sømandsforeningens love skulle bortfalde,

og efter forhandling med Sømandsforeningen indgik denne herpå, imod at når fonden engang steg til 10.000 kr., at renterne af dette beløb da for fremtiden skulle tilfalde Sømandsforeningen, såfremt kassens forpligtigelser kunne dækkes af den indkomne præmie.

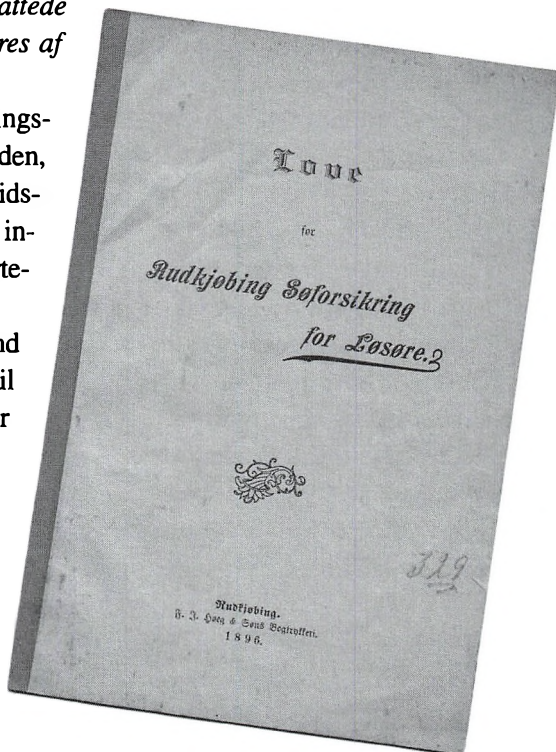
Rudkjøbing Søforsikring for Løsøre - eller "Tøjassurancen", som den mest var benævnt, blev dannet med en bestyrelsen bestående af: Konsul E. Petersen (formand), købmand W. Gislason, havnefoged E. Nielsen, fhv. skibsfører Joh. Eriksen og forretningsbestyrer J. Hansen. Til regnskabsfører blev valgt sejlmager E. Rasmussen der som honorar fik 5% af præmien.

Det fremgår af lovene fra stiftelsesåret at selskabet havde til formål at "*sætte Sømanden, der ved Ulykke har mistet sine Klæder og anden Søudrustning, i Stand til atter at forsyne sig med det Fornødne og overtager Forsikring på sådanne Ejendele, som sømænd føre sig med på Skibe, som ere paa dansk Register og ligeledes tegnes for Sømænd af Sømandsforeningen, som fare med fremmede Skibe, som og for danske Skibsførere under andet Flag efter nærmere herom fastsatte Regler. Som almindelig Regel overtager Selskabet kun Forsikringer indtil et beløb af 600 Kroner for Skibsførere, Maskinmestre og Restauratører, 400 Kroner for Styrmand, Tømmermænd og Passagerer - og 200 Kroner for andre Søfolk og Fyrbødere; men disse Beløb kunne forhøjes. Kronometre anses ikke indbefattede under Forsikringen og kunne ikke forsikres af Selskabet*".

Af loven fremgik endvidere at forsikringspræmien var 4% for et år hvad enten den, som var forsikret, var i fart eller ej. I tidsrummet fra 1. august til 28. (29. februar inklusive) tegnedes ikke forsikringer på kortere tid end 6 måneder.

For skibe som afgår til eller fra Island eller Færøerne i tidsrummet 31. august til 1. april erlægges 1/2% ekstra præmie for hver påbegyndt måned.

For et almindeligt sæt klæder, som den forsikrede var iført, da han bjærgedes, sker ved total skade intet fradrag i erstatningssummen, ligeledes blev der ikke ydet erstatning for bøger, dog erstattes (sø)kort med 2/3 del af nyes værdi.

Policerne blev tegnet for et år af gangen. Det første år blev der tegnet 38 policer. De følgende år faldt antallet jævnt til 12 policer i 1906. I krigsårene lå antallet af forsikringer lavt. 1918 var det dårligste år med 4 policer med en samlet præmie på 60 kr. Samme år blev der udbetalt 400 kr. i erstatning ved Valkyriens forlis under Island. De følgende år steg antallet af forsikringer atter.

Det er ikke alle erstatningssager der har været behandlet og ført til protokols. Men nævnes kan den til bestyrelsesmødet den 10. juni foreliggende skrivelse fra kaptajn Carl Petersens enke: "Rudkøbing den 1. februar 1900. Underskrevne andrager herved om at det mig ifølge foreningens love paragraf 11 tilkomne beløb 124 kr. må blive mig udbetalt. Det vil jo være den ærede bestyrelse bekendt at samtidig med at min mand skipper C.C. Petersen den 27. november forrige år ved "Eros" forlis mistede livet, gik samtidig alle hans ombordværende ejendele tabt. Ærbødigst Marie Petersen".

Ifølge forhandlingsprotokollen var hans skib "Eros" oversejlet af en tysk damper hvorved han selv forulykkede. Kaptajn Petersens tøj var forsikret for 600 kr., men havde en værdi af 1.350 kr. Af det tyske dampskib var der tilkendt enken kr. 656,30. Ifølge overenskomst ansattes værdien af det tøj etc. som henhørte under assurandens risici til kr. 800. Kaptajn Petersens assurance var 600 kr. og da tabet 800 kr. minus 656,30 kr. bliver 143,70 kr. vil assurancen således have at tilsvare 3/4 part heraf med 107 kroner og 78 øre som vil være at betale kaptajn C. Petersens enke.

I anledning af forsikringens 25 års jubilæum i 1921 hvor der ikke havde været udgifter ved forlis vedtog generalforsamlingen at afholde udgifterne ved festlighederne efter generalforsamlingen - dog ikke over 100 kr.

Valkyriens forlis

I 1918 blev der udbetalt 400 kr. for et forlis til kaptajn A. Stæhr som forliste med Valkyrien nord for Island. Forliset fremgår af et i Sømandsforeningens arkiv bevaret telegram afsendt fra Akureyri den 14/11 til Christine Stæhr og modtaget Statstelegrafstationen i Rudkøbing 15/11 1918:

"Vadkyrien sunk 30/10 north of iceland every body safe landed here this morning every thing lost regards Stæhr".

I et interview til Langelands Avis i anledning af Anton Stæhrs 80 års dag i 1959, berettede han om forliset:

Jeg var fører ombord på et sejskib fra Nakskov "Valkyrien". Vi havde lastet sild og var netop stået ud af Islands havn på vej til Sverige. Skibet var en gammel æske, der var læk som en si, og pludselig midt om natten sank det. Vi var syv mand og en hund om bord. Da vi skulle sætte redningsbåden i vandet, mistede vi den, og så var der kun den lille jolle tilbage. Vi kunne lige være om bord. Der var to årer, men ingen

plads til at vi kunne bruge dem. Vi prøvede så at hejse sejlene, idet vi havde god vind ind mod Island. Forsøget faldt ret uheldigt ud, idet vi fik jollen halvt fyldt med vand. Om morgenen fik vi øje på den lille ø Grimsø, og satte derefter kursen mod den. Man opdagede os fra land og sendte en båd ud, der bugserede os i havn. Vi boede så på Grimsø i 14 dage - hos præsten. Det var det eneste sted der var plads²⁵.

16. november 1921 behandlede bestyrelsen atter en sag angående forlis ved Island. Kaptajn Anton Stæhr var denne gang forlist med 3 Mst. M/S "Rigmor" af Nakskov. Her havde Stæhr mistet noget af sit tøj til en værdi af 1384 kr. Bestyrelsen blev enige om at erstatte kaptajn Stæhr 159 kroner og 15 øre efter loven. Ialt var Anton Stæhr forlist seks gange.

Præmien for forsikringen der i mange år havde været 4% af forsikringssummen, blev i 1923 nedsat til 3% for 1 år. På generalforsamlingen i 1930 vedtoges en tilføjelse til foreningens vedtægter: Indtræffer forlis, hvor rederen ifølge Søloven har erstatningspligt for mandskabets ejendele, erstatter foreningen kun differencen imellem erstatning og højere forsikringssum. Foreningens ansvar blev derved mindre, og på generalforsamlingen i 1934 blev præmien som følge deraf nedsat til 2%. Samtidig indførtes en stempelafgift på 50 øre på hver police. De sidste år var antallet nede på 5 forsikringer. Regnskabet for det sidste år viste en indtægt på 56,50 kr. medens udgifterne var 41,90 kr.

De første år havde "Tøjforsikringen" og Sømandsforeningen hver sin bestyrelse, men i 1925 på de to foreningers generalforsamling, som for øvrigt altid blev afholdt samme dag og sted, blev det vedtaget at de to foreninger fremover skulle have fælles bestyrelse. Udvidelsen blev grundet personsammenfald kun på to medlemmer, vaskeri-ejer Thomsen og havnefoged Jørgensen. Den derved udvidede bestyrelse blev de følgende år reduceret igen ved naturlig afgang.

På en generalforsamling den 12. januar 1936 blev det vedtaget enstemmigt at nedlægge foreningen og opsigte policerne ved udløb, samt at overføre formuen på 12.721,23 kr. til Rudkjøbing Sømandsforening. I de 40 år forsikringsforeningen eksisterede var der tegnet 572 policer. Den forsikring der udløb senest var tegnet af Skibsfører Chr. Mogensen M/S Anna af Rudkjøbing.

Kaptajn Anton Stæhr

BESTYRELSEN ÅR 2002

Fra venstre ses:

Skibsfører Peter Rieck

Skibsfører Kaj Larsen

Skibsfører Jørn Foss

Lods Ole Gotfredsen

Mægler Haakon Skov Jensen

Havnefoged Mogens Westergaard

ÆRESMEDLEMMER

1879	Grosserer Rasmus Hansens, København
1913	Grosserer Alfred Christensen, København
1926	Kaptajn P. (Golderman) Clausen
1953	Købmand P. Bondo Petersen
1953	Købmand H.I. Jacobsen
1953	Kaptajn P. Thomsen
1953	Kaptajn Charles Stengade
1953	Kaptajn Ejnar Nielsen
1953	Fisker Frits Jansen
1953	Skipper H.P. Graae
1953	Skibsfører Anton Stæhr
1960	Styrmand Emil Nielsen
1963	Redaktør Svend Orloff
1968	Skipper Chr. Mogensen
1978	Lods og havnefoged Emil Gotfredsen
1982	Matros Emil S. Stæhr
1982	Karen Stæhr
1984	Skibsfører Arne Pihl Christensen
1988	Fisker Axel Petersen
1988	Bådfører Niels Pil
1988	Sparekassefilialbestyrer Erik Rasmussen
1994	Niels Juel Weber Graae
1997	Orlogskaptajn Knud Marquard

Stifterne i 1853

Skipperne J.P. Petersen, Rasmus Buch, Carl Rifbjerg, Lars R. Andersen og lods Th. Andresen.

Bestyrelsen i 1856

Skipper Carl Rifbjerg, skibbygmester S. Boas, tømmerhandler Rasmus Larsen, skipper Søren Horne og skipper Julius Buch.

Bestyrelsen i 2003

Skibsfører Kaj Larsen, skibsfører Peter Rieck, skibsfører Jørn Foss, lods Ole Gotfredsen, havnefoged Mogens Westergaard og mægler Haakon Skov Jensen.

FORENINGENS FORMÆND

1853-1858	Skipper Carl Rifbjerg
1858-1863	Skipper Christian Poulsen Ploug
1863-1867	Skipper Carl Rifbjerg
1868-1899	Lods Theophorus Andresen
1899-1916	Havnefoged, brigkaptajn Erik Emilius Nielsen
1917-1936	Fhv. skipper, hotelejer William Nielsen
1936-1947	Skipper Jens Hansen
1947-1954	Skipper Peter Due
1954-1960	Lods og havnefoged Emil Gotfredsen
1960-1963	Skipper Chr. Mogensen
1963-1972	Skibsfører Arne Pihl Christensen
1972-1977	Lods og havnefoged Emil Gotfredsen
1977-1997	Orlogskaptajn Knud Marquard
1997-2002	Skibsfører Knud Rasmussen

12 formænd gennem 150 år.

FORENINGENS KASSERERE

1856-1873	Toldfuldmægtig Bayer
1873-1886	Mægler Rasmus Buch
1886-1920	Mægler Niels Peter Hansen Buck
1920-1924	Sejlmager Alfred Marius Poulsen
1924-1934	Fhv. ølhandler Johan Petersen "Flaget"
1934-1946	Vaskeriejer Jørgen Thomsen
1946-1950	Havnefoged Jan Herman Hansen
1950-1960	Fhv. styrmand Emil Nielsen
1961-1963	Matros Georg Pedersen
1963-1997	Sparekassefilialbestyrer Erik Rasmussen
1997-	Mægler Haakon Skov Jensen

11 kasserere gennem 150 år.

Noter og kildehenvisninger

1. I såvel i protokoller som i lovene underskriver lods Andreasen sig med efternavnet **Andresen** skønt hans navn i kirkebøger og folketællinger er Theophorus Andreasen.
2. Forhandlings- og regnskabsprotokol er først taget i brug i 1856, dog er såvel indtægter som udgifter ført fra 1853.
3. Rigsdaler delt i 6 Mark a 16 Skilling af værdi 2 kroner.
Kilde: Forlagsbureauet i København: "*Kortfattet Konversationsleksikon 1879-1880*".
4. Ballotation: foretage hemmelig afstemning ved hjælp af kugler.
5. Om Havnekommissær og postkontrahent H.P. Hoff kan henvises til: Kiilsgaard, Chr. "*Rudkøbing Havns historie*", s. 140.
6. J.A.D. Jensen: *Danske Søfarts Love i uddrag*. 2. udgave 1908, s. 123-125 (Venligst udlånt af Svendborg om Omegns Museum)
7. Gotfredsen, Emil: *Rudkøbing Skibe*. 1972, s. 96.
8. Gotfredsen, Emil: *Rudkøbing Skibe*. 1972, s. 12-14.
9. Gotfredsen, Emil: *Rudkøbing Skibe*. 1972, s. 107.
10. Gotfredsen, Emil: *Rudkøbing Skibe*. 1972, s. 44.
11. Langelands Avis 12. januar 1903, og Ølandenes Dagblad januar 1903.
12. F.H. Bertsch. Dealer in Horses, Cattle, Hogs an Produce, på vegne at rebslager P. Svendsens enke Christine (Christone) i oktober 1920: "*Christone Svendsen is alive an in good helth*".
13. Langelands Avis 25/1 1936: Nekrolog.
Se også Langelands Avis 31/10 1905: William Nielsens 25 års jubilæum som vært på Hotel Skandinavien.
14. Foreningen Neptun var en understøttelse og begravelseshjælpekasse, antagelig oprettet i 1874 hvor de første love stammer fra.
15. Langelands Avis: 13/1 1947.
16. Fmd. for Marineforeningen og for Rudkøbing og Omegns Fiskeriforening.
17. Langelands Avis: 21/7 1947.
18. Referat dels fra protokollen samt i Langelands Avis og Langelands Folkeblad den 12. januar 1953.
19. Langelands Avis 20. juli 1921.
20. Sømandsforeningen af 1856 i København. Fortegnelse over indtægter.
21. Man ville naturligvis gerne gemme den gamle fane fra 1930erne. Det fortælles at den er givet af skibsfører P. Thomsen, men hverken i protokoller eller i de Langelandske aviser har det været mulig at få dette bekræftet.

22. Ifølge Emil Gotfredsens søfartsbog var han kun hjemme på en kort visit, idet han afmønstrede d. 23/4 og påmønstrede igen d. 22/5 1934.
23. Fyns Amts Avis 27/12 1991 og 13/1 1992
24. KRAKs Blå Bog: *Fire tusinde levnedsløb indtil år 1924*.
25. Langelands Avis 25/4 1959. Interview med Anton Stæhr.

Kilder:

Foreningens arkiv:

Rudkjøbing Sømandsforening 1856-2002

Rudkjøbing Søforsikring for Løsøre 1896-1936

Rudkøbing byhistoriske Arkiv:

Langelands Avis, Ølandenes Dagblad, Langelands Folkeblad.

Byhistorisk Arkivs kartoteker samt billeder.

Landsarkivet for Fyn:

Kirkebøger efter 1891.

Ringe lokalhistoriske Arkiv:

Filmkopier af kirkebøger (1800-1891), folketællinger 1850-1921.

Tak for hjælp fra:

Rudkøbing byhistoriske Arkiv, Svendborg og Omegns Museum, Søfartsarkivet.

Marstal Søfartsmuseum, Syddansk Universitetsbibliotek, Odense (Ulla Hansen), samt de enkeltpersoner som jeg har fået hjælp fra.

Litteratur:

Jørgen Elsøe Jensen: *Historiske Huse og Gårde i Rudkøbing*.

Gotfredsen, Emil: *Rudkøbing Skibe*. 1972.

Kiilsgaard, Chr: *Rudkøbing Havns Historie*. 1947.

KRAKs Forlag: *Kiøbenhavns Veiviser 1890*.

KRAKs Forlag: *KRAKs blå bog*. 1924.

